

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Hoop voor Israël

P.H.R. van Houwelingen ■



kerkelijk leven

Hoe zijn wij als christelijke gemeente verbonden met Israël? De relatie van de kerk met Israël is een thema dat op veel punten uiterst actueel blijkt te zijn. Zeker nu op 14 mei aanstaande het 60-jarig bestaan van de staat Israël gevierd zal worden, is bezin-

ning op deze relatie noodzakelijk. Aan een fundamentele bezinning zijn wij in de gereformeerde traditie waarin ik ben opgegroeid echter nauwelijks toegekomen. Er is onder vrijgemaakte-gereformeerden wel veel nagedacht over en geleefd vanuit Gods verbond met ons¹, maar wij hebben eigenlijk niet zoveel met Israël. Ik heb dat altijd een merkwaardige tegenstrijdigheid gevonden, want juist vanuit het verbond gezien kan niemand om Israël heen. Het fascinerende boek van A. van de Beek, *De kring om de Messias*, geeft tal van stimulansen om de relatie tussen Israël en de kerk verder te doordenken².

Een half jaar geleden verscheen de bundel *Hoop voor Israël* onder redactie van M.C. Mulder en A. Noordegraaf, opgenomen in de reeks publicaties van het Centrum voor Israëlstudies³. Ik ben blij dat bij het ontwikkelen van deze bundel gekozen is voor een exegetische aanpak, om (zoals de inleiding aangeeft) impulsen voor de bezinning rechtstreeks vanuit Gods Woord te ontvangen. Men behandelt het bijbelboek Handelingen, dat niet alleen gelezen kan worden in zijn Grieks-Romeinse context, maar ook in zijn joodse context. Het

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - P.H.R. van Houwelingen Hoop voor Israël	341
<i>Brief</i> - B. Luiten Brief aan mijn broeders	344
<i>Meditatief</i> - A. Koster Onvruchtbare vrouwen	347
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten Om het behoud van de zondaar	348
<i>Achtergronden</i> - M. v. Veelen Heerlijke Handreiking? (1)	350
<i>Van binnen naar buiten</i> - M.J.C. Blok Over de grens?!	352
<i>Uit de kerken, persberichten</i>	

Handelingencommentaar van Jacob Jervell, in een serie die onder theologen als toonzettend geldt, is een duidelijk voorbeeld van het laatste; volgens hem werd het boek Handelingen geschreven voor een joods-christelijk publiek⁴. Tijdens het symposium ter gelegenheid van de verschijning van *Hoop voor Israël*, gehouden te Ede op 24 september 2007, heb ik desgevraagd een reactie op deze bundel gegeven waarvan de tekst hieronder volgt.

Mijn bijdrage is toegespitst op het thema 'Israël en de volken', ofwel de uitbreiding van het huis Israëls. Je komt dat al tegen in het onderwijs van Jezus. Bijvoorbeeld wanneer Hij zichzelf in Johannes 10 betitelt als de Herder van de schapen en dan in een adem de schapen noemt die niet van deze stal zijn. Dat wil zeggen dat ze niet stammen uit de stal van het orthodoxe jodendom. Die andere schapen lopen verstrooid rond in de wereld, ze vormen geen eenheid zoals het volk Israël. Toch zijn het wel schapen van de goede Herder. "Ook die moet Ik leiden", zegt Hij. Ik moet, dat is een goddelijk moeten, het wijst op de uitvoering van Gods plan. Zo zullen alle schapen zich schikken onder de leiding van de ene Herder. Dan wordt het één kudde. Er zullen dus geen verstrooide schapen meer rondlopen, los van Hem die al de zijnen weidt. Er zal geen verschil qua herkomst gemaakt worden tussen de schapen onderling. En er ontstaat een nieuwe eenheid. De andere schapen worden niet in de bestaande schaapskooi binnengebracht, maar er groepeerde zich rondom deze door de hemel gegeven Herder een nieuwe eenheid, de ene schaapskudde. Zo zal zich de christelijke gemeente gaan ontwikkelen uit joden en niet-joden, als vrucht van Jezus' vrijwillige dood⁵. Hij belooft hier immers zijn leven te offeren voor de schapen. Dat staat centraal!

In verreweg de meeste hoofdstukken uit de bundel *Hoop voor Israël* komt het thema 'Israël en de volken' ter sprake. Als in Handelingen 1 door de leerlingen aan Jezus gevraagd wordt wanneer Hij het koningschap over Israël gaat herstellen, dan staat dat niet los van de missionaire opdracht om het evangelie uit te dragen tot het uiterste der aarde. Maar het begint allemaal in Jeruzalem. Het is de vervulling van de oudtestamentische belofte om Israëls verstrooiden te verzamelen. Ook hier is Jezus Christus het middelpunt. De vraag van de leerlingen was terecht,

er ontstaat een nieuwe eenheid

evenals hun gedachte juist is dat herstel van het koningschap voor Israël onlosmakelijk verbonden moet zijn met zijn persoon. Alleen moeten zij leren dat het heil niet beperkt is tot Israël, zelfs niet tot de diaspora. Dus het middelpunt is niet Jeruzalem, zoals in deze bundel gesuggereerd wordt. Israël en de volken gaan op naar de Messias.

Handelingen 2, het Pinksterfeest in Jeruzalem, wordt prachtig getekend als het feest van de verbondsvernieuwing, respectievelijk de vervulling van de Thora. De tekenen van wind en vuur herinneren aan de verschijnselen die zich voordeden rond de Sinai, toen Mozes de stenen tafels uit Gods handen ontving. Moest het volk toen op veilige afstand blijven, omdat naderen tot de berg levensgevaarlijk was, op Pinksteren komt Gods Geest heel dicht bij mensen en toch gaat niemand dood, integendeel; men leeft op. Heel de gemeente mag delen in de Geest. En dan

gaat het venster open op de wereld. De zogeheten volkenlijst noemt vele diasporagebieden waar joden en proselieten wonen. Hún geboortegrond komt in beeld, hún moedertaal. Het talenwonder⁶ geeft aan dat de communicatie van het evangelie wereldwijd zal zijn, zodat ook niet-joden zullen toetreden tot Gods verbond.

Israël en de volken gaan op naar de Messias

Want voor u is de belofte en voor uw kinderen, zegt Petrus in zijn toespraak op Pinksteren. Een apart hoofdstuk wordt aan deze bekende woorden gewijd. Wij kennen deze woorden heel goed uit het klassieke doopsformulier. Daarom denken veel kerkgangers haast automatisch dat met de belofte Gods verbondsbelofte is bedoeld, maar Petrus spreekt over de beloofde Geest. De Nieuwe Bijbelvertaling vertaalt terecht: "Want voor u geldt deze belofte" (namelijk de belofte van de heilige Geest). Dat exegetische punt had nog wel iets sterker tot uitdrukking mogen komen. Toch mogen we het goed recht van de kinderdoop zeker handhaven in het licht van Petrus' woorden. God beloofde immers zijn Geest te geven aan heel zijn verbondsvolk, en daar horen niet alleen de volwassenen bij maar ook hun kinderen. Wie zijn dan bedoeld met degenen die ver weg zijn? Ik ben het ermee eens dat we hier aan mensen uit de diaspora moeten denken. In Handelingen 2 ligt de volkenwereld nog achter de horizon. De hoorders in Jeruzalem waren joden en proselieten. Verder dan de diaspora dacht de apostel Petrus toen nog niet. Pas later, rond de ontmoeting met Cornelius, zou Petrus de volle reikwijdte van zijn eigen woorden beseffen. Het kostte toen heel wat moeite om hem ervan te overtuigen dat ook niet-joden zonder eerst besneden te zijn, konden delen in Gods heil. Maar de God van Israël had in Jeruzalem veel verder gedacht dan Petrus.

De ontmoeting van Petrus met Cornelius wordt besproken in het hoofdstuk over Handelingen 10-11. Deze geschiedenis staat bekend als de bekering van Cornelius, maar je zou ook kunnen spreken over de bekering van Petrus. Eerst Cornelius. Hij neemt als 'vereerder van God' een middenpositie in. Hij is een niet-jood, maar wel intensief betrokken bij de synagoge. Ik zou daarnaast nog willen wijzen op de strategische betekenis van zijn woonplaats Caesarea (= keizerstad), waar dit allemaal gebeurt. Caesarea ligt tussen Jeruzalem en Antiochië; het is een bruggenhoofd naar de Grieks-Romeinse wereld⁷. Juist daar voegde zich een groep niet-joden bij de gemeente. Goedkeurend keek de God van Israël naar de oprechte vroomheid van Cornelius. Zoals de engel tegen hem zei: uw gebeden en uw aalmoezen zijn bij God in gedachtenis gekomen. Maar dit is ook de bekering van Petrus. "Ten eerste was er een visioen voor nodig, ten tweede een goddelijk bevel, ten derde Gods voorbereidend werk bij Cornelius zelf en ten vierde als hoogtepunt de komst van de heilige Geest"⁸. Petrus moest wel tot de conclusie komen dat God zelf hier aan het werk was. En wie is bij machte om God tegen te houden? Petrus gebruikt een oudtestamentische uitdrukking: Ik heb ingezien dat bij God geen aanneming des persoons is (Hnd.10:34). Mooi wordt uitgewerkt hoe dat teruggaat op Deuteronomium (10:17), waar een verbinding wordt gelegd met de manier waarop Israël vreemdelingen moet behandelen. Ga in het spoor

van Gods liefde, want JHWH zal niemand op voorhand uitsluiten of voortrekken. Om aan Gods bedoeling te beantwoorden is meer nodig dan de lichamelijke besnijdenis: de besnijdenis van het hart. Hier ligt de opening die Petrus moest leren zien: heidenen hoeven niet besneden te worden, ze kunnen in plaats daarvan gedoopt worden op de naam van Jezus Christus om in het verbond met God te worden ingelijfd⁹. Dan horen ze er helemaal bij. Hun doop is, om met Paulus te spreken, de Christus-besnijdenis (Kol. 2:11). Want de Messias van Israël is voor joden en niet-joden de enige toegang tot God.

In Handelingen 15 lezen we over het apostelconvent. Die term is niet helemaal correct, want het gaat om een vergadering van de apostelen (met Petrus als woordvoerder) en de oudsten van Jeruzalem (met Jakobus, de broer van de Heer, als woordvoerder). Het besluit van deze vergadering is voor de eenheid van de christelijke kerk van onschatbare waarde geweest. De naam van Israëls God is over heidenen uitgeroepen, wanneer zij gedoopt worden op de naam van Jezus. Alleen moet men wel breken met de afgoderij. Dit wordt geconcretiseerd op vier punten: zich onthouden van wat door de afgoden bezoedeld is, van hoerij, van het verstikte en van bloed. Ik deel de in deze bundel verdedigde opvatting dat dit geen pragmatisch compromis was om gevoeligheden bij de joodse christenen te ontwijken. Maar wordt vervolgens niet te snel beweerd dat de vier punten van het apostelbesluit uit de wetgeving van Leviticus afkomstig zijn en dat dus de niet-joodse christenen zich net als de vreemdelingen in Israël op deze punten aan de wet van Mozes moesten onderwerpen? Ze werden niet onder het juk van de wet gebracht, maar bij God. Ze zijn geen ongelovige vreemdelingen in Israël, maar medegelovigen in de wereld¹⁰. De wet die voor het volk Israël geldt, wordt niet opgelegd aan heidenen die de Heer belijden, mensen over wie blijkbaar óók Gods naam is uitgeroepen.

Het laatste hoofdstuk uit deze bundel gaat over wat Paulus noemt 'de hoop van Israël', namelijk de verwachting van de opstanding. Zo komt deze uitdrukking vier keer voor tijdens het proces tegen Paulus. In de joodse context heeft de opstanding van de doden een centrale plaats in de toekomstverwachting van het volk. Het gaat om de volksgemeenschap van Israël, die overal vandaan verzameld zal worden en bij God gebracht, de Levende, die zelfs doden zal doen herrijzen om zijn volk compleet te maken. Die verwachting deelt Paulus naar eigen zeggen met de Farizeeërs in het Sanhedrin, maar het is ook de belofte die aan onze vaders gedaan is, zoals hij tegen koning Agrippa zegt, die onze twaalf stammen vastend en biddend hopen te bereiken. Paulus weet zich in deze verwachting één met zijn volksgenoten. Wat hen verbindt is de eeuwenoude overtuiging dat de God van Israël iemand

dan is de hoop van Israël ook onze hoop voor Israël

is die de doden levend maakt. Maar er is tegelijk een fundamenteel verschil. Dit wordt in het laatste hoofdstuk van de bundel kernachtig onder woorden gebracht. Wat Paulus van zijn volksgenoten onderscheidt, is de overtuiging dat de lijdende Messias is opgestaan en dat alleen het

geloof in de gekruisigde en opgestane Heer deel geeft aan het heil waarvan hun verwachting getuigt. Tot op het laatst is en blijft Jezus Christus de centrale figuur, ook in de hoop van Israël.

Wat levert dit alles nu op voor het thema 'Israël en de volken' dat ik probeerde te belichten? Het inzicht dat de verzameling van uitverkorenen, zoals die aan het volk Israël was beloofd, blijkt te geschieden rondom de persoon van

om aan Gods bedoeling te beantwoorden is meer nodig dan de lichamelijke besnijdenis

Jezus Christus. Hier schiet het 'inlijvingsmodel' dat in deze bundel steeds wordt gehanteerd mijns inziens tekort. Christus is de goede Herder voor al zijn schapen. Volgens Daniël 7 was de vergadering van het ene volk beloofd rond de mensenzoon. Christus is deze mensenzoon, door wie God alle dingen zal herstellen en voltoeien. De wereldwijde hereniging van Gods uitverkoren volk is onlosmakelijk verbonden met de toekomst van de Heer. En die hereniging omvat gelovigen uit Israël en de volken. Net zoals er een grote reünie mag worden verwacht van levenden en gestorvenen; de toekomst van de Heer is het moment van de grote hereniging, zowel met elkaar als met Christus (zie 1 Tes. 4:13-18). Zo zal het ook gaan met Israël en de volken. Dan is de hoop van Israël ook onze hoop voor Israël.

Prof. dr. Rob van Houwelingen is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen.

noten:

1. Zie voor een bijbels-theologische bezinning rond dit thema: H. de Jong *Van oud naar nieuw. De ontwikkelingsgang van het Oude naar het Nieuwe Testament*. Kampen: Kok, 2002.
2. A. van de Beek, *De kring om de Messias. Israël als volk van de lijdende Heer*. Zoetermeer, Meinema, 2002.
3. M.C. Mulder en A. Noordegraaf (red.), *Hoop voor Israël. Perspectieven uit Handelingen*. Zoetermeer, Boekencentrum, 2007. Zie over de bezinning binnen de Nederlandse Hervormde Kerk: M. van Campen en G.C. den Hertog (red.), *Israël, volk, land en staat. Terugblik en perspectief*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2005.
4. J. Jervell, *Die Apostelgeschichte* (KEK). Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1998.
5. Zie voor deze alinea uitvoeriger mijn Johannescommentaar: *Johannes. Het evangelie van het Woord* (CNT). Kampen, Kok, 1997, p.217-224.
6. Mijns inziens een spreekwonder met mensentaal. Zo ook Hans van Benthem en Klaas de Vries, 'De Geest spreekt alle talen. Over het spreken in 'tongen'', in: H. ten Brinke e.a., *Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest*. Barneveld, De Vuurbaak, 2004, p.86-94.
7. J. van Eck, *Handelingen, De wereld in het geding* (CNT). Kampen, Kok, 2003, p.234.
8. Aldus M.C. Mulder in *Hoop voor Israël*, p.138.
9. Een christelijke variant op de proselietendoop uit het jodendom?
10. Zie over het apostelbesluit: E.A. de Boer, 'Ethiek in de Acta van Jeruzalem. Een exegetisch onderzoek naar de betekenis van het besluit van Handelingen XV', in: *Almanak Fides Quadratum Intellectum* 1980. Kampen, Zalsman, 1980, p.139-168; J. van Bruggen, *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* (CNT). Kampen, Kok, 2001, p.59-62; Van Eck, a.w., p.327-331.

Brief aan mijn broeders en zusters bij De Vijfhoek



B. Luiten ■

In de krant las ik, dat jullie overwegen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te verlaten. Het kwam op mij over als een verpletterend bericht. Niet dat het een volslagen verrassing voor me was, jullie timmeren immers al langer aan de weg. Maar wat is er toch gebeurd in de kerken, dat jullie zulke plannen maken?

Ik ging naar jullie site, en vond daar jullie Balans, opgemaakt na de Dalfser studie-avonden. Ik heb die gelezen, herlezen en besproken met gelovige mensen. Nu wil ik daar graag iets over zeggen tegen jullie.

Heilige Geest

Het trof mij, dat jullie *Balans* één en al zorg en kritiek is. Bij herlezing raakte mij dat steeds meer. Want dit klopt niet met de werkelijkheid. En vooral: het is niet de manier van schrijven over de kerk, die in de Bijbel ons wordt geleerd. Paulus had bijv. veel kritiek op de gemeente te Korinthe. Hij is daar boos om geworden, hij heeft erom gehuild. Eén voor één stelde hij de punten aan de orde, de partijschappen, het gebrek aan heiligheid en tucht, het scheiden en ongetrouwd samenleven, de onderlinge ruzies, de verdachtmakingen, enz. Toch begon hij zijn eerste brief met: 'Ik dank mijn God altijd voor u, omdat Hij u in Jezus Christus zijn genade heeft geschonken. Door Hem bent u in elk opzicht rijk geworden. Alles wat u zegt en al uw kennis bewijst dat het getuigenis over Christus bij u verankerd is' (1Kor. 1:4-6). Hoe kreeg Paulus het uit zijn pen, terwijl hij zoveel aan de orde moest stellen? Wel, hij zag de Heer in de gemeente, die iets geweldigs was begonnen. 'Genade' is het kader waarin Paulus schrijven wilde. Door daarmee te beginnen, stelde hij dat veilig. Hij schreef de mensen niet van zich af, maar Hij wilde hen voor de Heer bewaren.

Als ik jullie *Balans* lees, raakt het mij dat dit kader ontbreekt. Niet alleen bij wijze van inleiding, maar ook in de voortdurende benadering van alle onderwerpen. Op negen kantjes A4 staat niet één positief woord over de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Alsof de Heer hier niet is. Alsof hier niets meer te zeggen valt over het meest wezenlijke van kerk zijn. Is dit werkelijk de manier waarop jullie denken? Of kunnen jullie bij nader inzien hier toch wel wat aan toevoegen? Ik hoop het van harte.

Zelf heb ik ook mijn zorgen. Toch zie ik zoveel van God in de gemeente. Mensen vragen naar God, zij zingen voor Hem, zij geven zich aan Hem, hun nieuw bestaan is herkenbaar. Dat bemoedigt mij. Ik zie daarin vrucht van de heilige Geest, dat kan niet anders. Niet elke vrucht is even rijp, dat hoeft ook nog niet.

Ik lees in 1Kor. 2 dat God ons zijn Geest heeft gegeven, opdat we zullen weten wat Hij ons schenkt. In het verlengde daarvan staat, dat wie door de Geest wordt geleid, diezelfde Geest ook bij anderen zal herkennen. Daarentegen zal een ongeestelijk mens niet aanvaarden wat van de Geest komt, het zal hem een dwaasheid zijn. Mag ik deze woorden van God in liefde naast jullie *Balans* leggen? Want het treft mij zo, dat nergens in jullie document ook maar enigszins naar voren komt, dat de heilige Geest iets in ons midden doet. Jullie schrijven wel veel weg als 'dwaasheid', maar hoe komt dat dan? Ligt dat dan ook niet aan jullie zelf?

Tijdgeest

Daartegenover kom ik wel heel vaak het woord 'tijdgeest' tegen in jullie *Balans*. Daarmee bedoelen jullie de invloed van het post-modernisme, dat alles laat beginnen bij de mens en zijn gevoel. Die invloed zie ik ook, en ik deel jullie zorg daarover. Maar in jullie oordeel zijn jullie wel erg gauw klaar, door alles wat je niet bevalt te typeren als 'toegeven aan de tijdgeest'. Het is net alsof je met een grote kwast alles dezelfde grijze kleur geeft. Ik noem maar even wat op: het aansluiten bij de ervaringswereld van de kerkganger, (jonge) gemeenteleden die actief zijn tijdens de eredienst, het af en toe begrijpelijker maken van de Tien Geboden, het niet altijd gebruiken van de vastgestelde formulieren, nieuwe elementen in de liturgie, enz. Het valt bij jullie allemaal in de verzamelzak 'tijdgeest'. Dan ben je gauw klaar. Maar is dit een geestelijke taxatie? Kan het niet zijn bijv. dat het participeren in de eredienst een voluit bijbelse bezigheid is? En vraagt de bediening van het Woord niet om kennis van de mens?

Ook ethische zaken vallen bij jullie onder hetzelfde oordeel. Genoemd worden de zondagsrust, huwelijk en echtscheiding, homoseksualiteit, de positie van de vrouw in de eredienst. Onderwerpen die niet eenvoudig

zijn, maar die wij willen bespreken in onderworpenheid aan het Woord van God. Dan kun je het met de uitkomst niet eens zijn, maar mag je die resultaten dan geheel ontnemen aan de heilige Geest? Gaan jullie daarin niet te ver? Licht het niet meer voor de hand dat wij samen zeggen, dat dit onderwerpen zijn die de kerken al eeuwen bezighouden, omdat ze zo complex en genuanceerd zijn?

Onze Kamper hoogleraren staan in de theologische wereld voortdurend op de bres voor de betrouwbaarheid van Gods Woord. Wij hebben ze geroepen tot het doen van bijbels onderzoek, om adequaat antwoorden te geven op de vragen van vandaag. Dat brengt nieuwe inzichten met zich mee, ook nieuwe vragen. Maar jullie geven de indruk dat dat niet mag, alsof ze alleen maar oude dingen mogen herhalen. Ik vind het erg in onbalans, dat jullie een enkele gedachte die afwijkend zou zijn zo uitvergrooten dat betrouwbare hoogleraren daardoor verdacht worden gemaakt. Waarom benoemen jullie niet ook het vele goede werk dat ze in het midden van de kerken verrichten?

Onevenwichtig in jullie *Balans* vind ik ook, dat elke 'afwijkende' gedachte, van wie dan ook, wordt toegerekend aan ons allemaal. Willen jullie dan een kerk waarin nooit iemand zich vergist? Waarin twijfel aan standpunten niet verwoord mag worden? Moet dan meteen iemands kop eraf? Soms ben ik het wel eens met wat jullie zeggen, maar niet met de manier waarop. Jullie woorden zijn te groot, de oordelen te massief. Zo maken jullie onderwerpen onbespreekbaar, mensen herkennen zich niet meer in hoe jullie hen neerzetten. Jullie sprekers waren ook niet altijd even zorgvuldig in het weergeven van andermans standpunten.

Al met al geven jullie de 'tijdgeest' wel erg veel eer! Elke verandering wordt aan hem toegeschreven, nieuwe inzichten in de theologie, veranderingen in de liturgie, enthousiasme om daaraan bij te dragen, noem maar op.

Het is allemaal niet meer zoals het was, is jullie klacht. Maar waaraan meten jullie dan? Ik krijg sterk de indruk dat jullie heel belangrijk vinden wat jullie gewend zijn. Nergens in de Bijbel staat in détail hoe we een eredienst moeten inrichten, ook staat nergens geschreven dat alleen een dominee het woord mag voeren. Toch denken jullie kennelijk vanuit zo'n vaststaand patroon. Maar vallen jullie dan niet in jullie eigen zwaard, als bij jullie je eigen 'ervaring' zo belangrijk is?

Wat ik ook vragen wil: is het niet een trek van de tijdgeest, dat de liefde verkilt? Dat mensen elkaar niet meer verdragen? Merkwaardig genoeg kom ik deze bijbelse typering in jullie *Balans* niet tegen. Is die jullie ontgaan? Zouden jullie alsnog je willen beproeven hierin, om ook daar iets over te schrijven? Zou dat de *Balans* niet kunnen veranderen?

Bijzonder geraakt werd ik toen ik bij jullie las, dat de 'aandacht voor zonde, berouw en bekering veelal heeft plaats moeten maken voor de notie dat God van je houdt zoals je bent.' Ik snap wat jullie daarmee bedoelen, ook de noodzaak dat er ernstig wordt vermaand. Toch vind ik de tegenstelling die jullie hierin formuleren liefdeloos. Jullie zijn toch niet vergeten hoe jullie zelf door God zijn gevonden? Jullie mogen toch ook naderen tot Hem zoals je bent, met lege handen, ellendig, arm en naakt?

Rijke jongeling

In ons gesprek zei iemand: 'als de rijke jongeling vandaag zou leven, zou hij lid zijn van De Vijfhoek'. We zagen daar wel wat in. De Heer had die jongeling lief, zo staat er (Mk. 10:21). Als ik me voorstel wie jullie zijn bij De Vijfhoek, denk ik dat dat ook voor jullie geldt. Ik zie in jullie mensen die alles voor de Heer over hebben. Zijn geboden staan jullie voor ogen. Jullie hebben inzet laten zien en veel bijgedragen aan de bouw van de kerk. Daarom wil ik ook veel voor jullie over hebben, als dat zou helpen.

Maar de jongeling kon niet meekomen, toen de Heer verder ging. Hij was te rijk, hij zat vast aan wat hij had. Alles wilde hij doen voor God. De geboden kende hij allemaal, hij had zich erop toegelegd. Maar dat was het dan ook. Toen de Heer het omdraaide, niet 'wat doe jij voor Mij?' maar 'wat kun je loslaten voor Mij?' kon de jongeman Hem niet volgen. Verbijsterd bleef hij achter. Alle discipelen waren trouwens net zo overrompeld. Wie kan dan behouden worden? 'Bij mensen is dat niet mogelijk', zei de Heer ronduit, 'alleen bij God'. Het is de doorwerking van zijn genade. Je leert daaraan genoeg te hebben om van te leven, en verder alles los te laten. Als God je terugvindt en aanvaardt, blijft er geen enkel ander houvast in je leven. Geef je geld maar weg, en alles wat je zelf hebt opgebouwd, ook in de kerk. Niet dat het slecht is, maar het mag niet onopgeefbaar voor je zijn. Anders zit je vast, kun je de Heer niet volgen als Hij verder trekt.

Kerk ontstaat voor je, doordat je bij de Heer mag komen. Jij mag komen, ik mag komen, samen mogen we komen, met lege handen, enkel in geloof en verbazing. Waar dat gebeurt, is kerk. Meer is niet nodig. Als de Heer verder gaat, nieuwe generaties trekt, komen zij ook bij Hem en bij ons. Zij doen anders, ze zingen anders, ze voelen reeds lang bestaande gebruiken anders aan, maar dat maakt niet uit. Toch? Er is voor niemand enige voorwaarde dan levend geloof alleen. Zijn we dat niet met elkaar eens? De Heer kan nog verder gaan, Hij trekt ook mensen uit kringen waarmee wij geen contact (meer) hadden. Zij zijn kritisch op ons en wij op hen. Hoe lossen we dat op? Moeten zij zich aan ons aanpassen, of is het voldoende dat zij de Heer aanvaarden en Hem in alles willen volgen? Ik lees bij jullie voorwaarden vooraf, over onze eigen gebruiken, onze eigen liedkeuzes, onze inrichting van de eredienst, enz. enz. Ik denk echt dat jullie in dit opzicht te veel willen vasthouden van jezelf, waardoor je niet kunt meegaan als de Heer ook heel andere mensen naar Zich toe haalt en op ons pad

brengt.

Zullen we dan niet beginnen waar Hij begint, met de vraag naar het hart? Hoe we een kerkdienst inrichten, welke liederen we kiezen, komt daarna aan de orde, niet daarvoor. Mag ik het zo even heel basaal zeggen? Ook allerlei vragen en moeilijke teksten bespreken we daarna, niet daarvoor. Misschien vinden we niet alle antwoorden, dat houdt ons nederig. Maar het ene dat nodig is, dat delen we. Dat maakt ons tot kerk, lichaam van de Heer. In alle liefde.

Vrijgemaakt

Mijn hart gaat naar jullie uit. Ik zou het vreselijk vinden als jullie met een paar honderd tegelijk de kerken zouden verlaten! Voor ons, want we hebben jullie nodig. En voor jullie zelf, want jullie komen zo in een versmalling terecht. Al dertig jaar geleden leerde ik in Kampen, dat de gereformeerde belijdenis ruimer is dan de persoonlijke overtuiging. Als aanstaande predikanten werd ons op het hart gebonden met die ruimte rekening te houden. Niet iedereen die anders denkt, andere vragen stelt of andere accenten zet, heeft per definitie een ander geloof. De veelkleurigheid van de gemeente is voor de Heer tot een sieraad, al is zij voor ons wel eens lastig te hanteren. Ik denk dat niemand het aan de Heer kan uitleggen, als om dergelijke redenen de eenheid wordt opgebroken die wij van Hem hebben ontvangen. Is het werkelijk niet mogelijk elkaar te zien in Hem en zo elkaar te aanvaarden? Wees ervan overtuigd dat velen met mij daarom bidden en daartoe van harte bereid zijn!

Ook jullie kritische inbreng hebben we nodig in de gemeenten. Persoonlijk vond ik het lastig dat jullie werkten met particulier belegde avonden. Iedereen was welkom, dat weet ik, maar jullie plaatsten het gesprek toch buiten de gemeente. Dan krijg je steeds min of meer gelijkgezinden, terwijl je de gezonde correctie van anderen te weinig hoort. Daarom wil ik jullie vooral vragen om er weer volop in de gemeente te zijn. Om daar het gesprek te voeren vanuit het sola gratia, sola scriptura en sola fide. Welk vertrekpunt zouden jullie anders willen?

Als we dat drie keer 'sola' ('alleen door genade, *alleen* door de Schrift en *alleen* door geloof') serieus nemen, kan er geen ander uitgangspunt bij. Gezonde kritiek is welkom, maar niemand mag zijn eigen voorwaarden aan de kerk stellen. Ik ben tot veel bereid, maar ik ga niet akkoord met een uitgangspunt dat veranderingen en nieuwe gedachten verboden zijn, of bij voorbaat als verdacht moeten worden geoordeeld. En al helemaal niet dat we die gaan toetsen aan ons verleden, in plaats van aan de Schrift. Zelf zou ik nog wel een tweede mijl met jullie mee willen gaan. Maar ik meen dat ik nu moet opkomen voor al diegenen die hierdoor vastlopen in de kerken. Dat zijn er niet weinig. Ik denk dat een stroom van wel duizenden jongeren in de afgelopen jaren is heengegaan, zonder al te veel tamtam, zonder website, en dergelijke. Maar wel diep gefrustreerd en soms helemaal de weg kwijt. Omdat ze in de kerk geen kant uit konden. Omdat ze aanliepen tegen ondoorzichtige besluiten, gegrond op geboden van mensen. Ik spreek ze vrijwel dagelijks, uit het hele land. Voor God willen ze leven, genade omhelzen ze, van harte, maar de kerk hebben ze heel anders leren kennen. Ik wil jullie vragen hierover na te denken. Niet om alle schuld bij jullie te leggen. Maar het is precies die ongenueanceerde, vooral kritische manier waarop jullie oordelen, waarom anderen de kerk al eerder hebben verlaten.

Volgens mij klopt hier het hart van de vrijgemaakte kerk: Jezus is onze Heer, en Hij alleen. In 1944 verwierpen wij daarom het oppergezag van de synode. Vandaag zeggen wij daarom dat wij elkaar niets anders opleggen dan in leer en leven te wandelen met God, verenigd in Jezus Christus, door zijn heilige Geest. Ondubbelzinnig en onbekrompen. Dan moeten we allemaal veel inleveren van onze eigen voorkeur en gewoonte. Maar dat is voorwaarde voor de ware vrijheid.

Ook jullie wordt niets anders opgelegd. Jullie denken na over een tweede vrijmaking, maar dat kan alleen als je gebonden bent. En dat zijn jullie niet, niet door mensen in ieder geval. Als jullie nu gaan is dat geen bevrijding, maar een vertrek, niet meer en niet minder. Het brengt ook geen winst, alleen maar verlies, voor iedereen. Daarom mijn hartelijk verzoek om te blijven.

Groet

Ik meende er goed aan te doen, in alle openheid jullie te schrijven. Ook om met vrijmoedigheid te noemen wat ik signaleer. Dat is niet zonder risico, de verhouding is immers al gespannen. Toch lijkt mij dit een goede manier om elkaar te bereiken, van hart tot hart. En om velen er in te betrekken, die net als ik zoeken naar een weg om onze eenheid in de Heer te bewaren.

Ontvang mijn hartelijke groet.

Ik bid jullie de zegen van God toe, de liefde van Jezus en de verlichting door de heilige Geest in al jullie gedachten en overwegingen. Willen jullie zo ook bidden voor mij en voor de kerken die ons lief zijn?

Jullie broer in Christus,
Ds. Bas Luiten

Onvruchtbare vrouwen



‘Zijn vrouw was onvruchtbaar...’

Rechters 13:2

A. Koster ■

Onvruchtbare vrouwen. Ze vormen een lange rode draad in de Bijbel. Sara, Rebekka, Rachel, Hanna, Elisabet: vrouwen die geen kinderen krijgen. Tot de Here ingrijpt.

Die rode draad van onvruchtbaarheid springt er uit. Heel de geschiedenis door blijkt God iets bijzonders met onvruchtbare vrouwen te hebben. Alsof ze een streepje voor hebben. Want op de cruciale kruispunten in de historie vinden we juist hén terug.

Sara: haar zoon werd voorvader van het volk Israël. Een cruciaal kruispunt!

Hanna: haar zoon leidde het volk Israël in de overgang naar het aardse koningschap.

Een cruciaal kruispunt!

Elisabet: haar zoon bereidde het volk Israël voor op de komst van het hemelse Koningschap.

Een cruciaal kruispunt!

Als het volk Israël bij een overgang in zijn geschiedenis staat, treffen we er vaak een onvruchtbare vrouw bij aan. Ereposities voor vrouwen bij de knooppunten van de Bijbel!

Ook de vrouw van Manoach hoort in dat rijtje onvruchtbare vrouwen thuis. We kennen haar naam niet eens. Maar de naam van haar zoon kent iedereen: wie heeft niet gehoord over Simson, de sterke held? Hij redt zijn volk van de overheersing door Filistijnen. Manoachs vrouw, de onvruchtbare: juist zij wordt gekozen om een wonderkind te baren.

Onvruchtbare vrouwen werden in de tijd van het oude Israël een beetje zielig gevonden. Ze stonden aan de zijlijn. Telden ergens niet mee. Ze werden als droge bronnen beschouwd. Maar in een goddelijke omkering van waarden krijgen nu net deze vrouwen een prominente plek in de eregalerij van de bijbelse geschiedenis.

Dat is zo opvallend dat het veelzeggend is. Waarom heeft God zo'n voorkeur voor onvruchtbare vrouwen? Het is alsof God met hen steeds de moeilijkste weg kiest. Om deze vrouwen iets te laten betekenen in de geschiedenis moest God steeds een wonder doen. Ingrijpen. Ongedachte zwangerschappen geven. Door juist onvruchtbare vrouwen kinderen te laten baren laat God aan heel de wereld zien: Hier grijp Ik hoogstpersoonlijk in in de wereldgeschiedenis. Op dit cruciale moment in de historie van de aarde mag duidelijk zijn: Ik ben aan het werk. Niet het toeval, niet het noodlot, maar mijn hand leidt de geschiedenis.

Onvruchtbare vrouwen. In een serie wonderlijke geboortes zet God verachte vrouwen op het erepodium van de wereld. Die serie wonderlijke geboortes wordt afgesloten met de meest wonderlijke geboorte uit de historie: een maagd wordt zwanger. Het kind dat zij baart blijkt het absolute middelpunt van de geschiedenis te zijn: Jezus Christus. Haar Zoon maakt alles anders.

Hij is het, bij wie zelfs onvruchtbare vrouwen geen droge bronnen meer kunnen worden genoemd. Want stromen van levend water komen uit hun binnenste. Hij is het bij wie zelfs onvruchtbare vrouwen vrucht dragen. Vruchten van liefde, mildheid, goedheid, vruchten van zijn Geest. Gods Zoon, geboren via onvruchtbare vrouwen en wonderlijke zwangerschappen, zorgt ervoor dat niemand meer onvruchtbaar is in het Koninkrijk van de hemel.

Onvruchtbare vrouwen: in Gods koninkrijk bestaan ze niet.

Ds. Arjan Koster is predikant van de Gereformeerde Kerk te Beverwijk.

Om het behoud van de zondaar



wandelen met God

Wie een zondaar van het dwaalspoor terugbrengt, redt hem van de dood en wist tal van zonden uit.

Jakobus 5:20

B. Luiten ■

Is vergeving gericht op jezelf?

Na de twee voorgaande artikelen wil ik nu aandacht vragen voor het *kader* waarin vergeving functioneert. Vooral daarin zie ik verschil. Van meerdere kanten wordt mij namelijk verteld, dat het schenken van vergeving bedoeld is om als slachtoffer zelf vrij te worden van de dader, van het oordeel over hem en van wrok- en wraakgevoelens. Je laat de dader (eenzijdig) gaan, God zal hem oordelen. Vergeving is iets anders dan verzoening, is een argument daarbij. Het hoeft niet weer goed te komen, als je de dader maar vrijlaat, door af te zien van vergelding. Anders blijf je zelf gebonden in wat hij deed.

Op die manier zou vergeving een eenzijdige actie kunnen zijn. Dat begrijp ik. Maar mijn vraag is: wordt hier op een juiste wijze over vergeving gesproken? Nader geformuleerd: worden hier geen twee zaken (vergeving en je eigen vrijheid) op een onjuiste wijze aan elkaar verbonden? En vooral: waar blijft dan die zondaar, wat wordt er van hem of haar...?!

Gericht op verzoening!

Vergeving en verzoening zijn niet identiek. Dat ben ik met diverse critici eens. Maar vergeving is altijd wel *in de richting van verzoening*. Het is niet een stap in de richting van het oordeel. Dat mis ik bij de ingezonden reacties.

In de Bijbel lezen wij wel over situaties, waarin mensen aan God voorleggen wat hen is aangedaan. Soms met een gebed om straf voor de daders. Denk bijvoorbeeld aan Psalm 52, 54 en 55, uit de tijd dat David werd vervolgd en verraden. Op die manier gaf hij het oordeel uit handen aan God. *Maar was dat in het kader van vergeving?* Geen sprake van! Lees zelf maar na.

Als vergeving wel het oogmerk is, zien wij aan de kant van de benadeelde een bepaalde actie. Hij wacht niet af tot de dader ooit een keer met een bekentenis komt, maar hij spreekt hem daarop aan. 'Als één van je broeders of zusters tegen je zondigt, moet je die daarover onder vier ogen aanspreken' (Mat. 18:15). 'Indien je broeder zondigt, spreek hem dan ernstig toe' (Luc. 17:3). Hier blijft ongenoemd, dat een slachtoffer soms jaren nodig heeft om zover te komen. Het gaat om het principe. Eventueel zou ook een ander zijn mond kunnen zijn. Als de dader maar wordt aangespro-

ken. Met welke bedoeling? Om hem tot inkeer te brengen, staat er bij herhaling. *Om hem te bewegen tot berouw en belijdenis van schuld. Om in die weg hem te vergeven en te behouden!*

Vergeving, daar gaat het mij om, *is dus gericht op het behoud van de zondaar!* Vergeving is niet gericht op jezelf, op je eigen vrijheid. Die gedachte vind ik eigenlijk (excuseer dat ik het zo zeg) te veel 'ik gericht'. Want in de reacties lees ik, dat dát het doel zou zijn: 'jij laat los wat jou dwars zit'. Iemand schreef zelfs: 'dan heb je van die dader geen last meer'. Nu mag je inderdaad vrij worden, daarover straks meer. Maar van iemand geen last meer hebben is niet het oogmerk van vergeving. Net zo min als we bij de afsnijding (als uiterste vorm van kerkelijke tucht) zeggen: 'opge-ruimd staat netjes'. Nee, in alles zijn we erop gericht de zondaar *bij God te krijgen*. Het doel is verzoening! Misschien dat dat tussen mensen onbereikbaar is, in dit leven. Maar dan toch wel verzoening *met God!*

Grondregel

Hierin gaat het m.i. opnieuw om een grondregel in ons christelijk leven. Wanneer iemand tegen ons zondigt, zullen wij vanaf ons eerste gesprek met de dader *erop gericht zijn* hem van harte te vergeven (Mat. 18:35). Of het zover komt, moet blijken. Maar het is de richting. Omdat God zo doet met ons.

'Van harte vergeven' kan ik onmogelijk uitleggen als: 'ik zet de dader uit mijn leven in de hoop en de verwachting dat hij van God alsnog zijn straf krijgt.' *Op die manier* iemand wegzenden, is geen vergeven. Nee, vergeving schenken is de dader *in vrijheid* laten gaan. In *zijn* vrijheid. Zoals bijv. gevierd werd in elk sabbatsjaar, als de schulden werden kwijtgescholden en iedereen die zich als slaaf had moeten verkopen *vrij* kon vertrekken (Deut. 15). Evenzo in het jubeljaar dat in Christus zijn vervulling vindt: het is een *genadejaar*, waarin mensen hun vrijlating en hun herstel ontvangen (Luk. 4:18-19).

In die genade zullen we één lijn trekken met God. Het gaat nu over 'binden en ontbinden in hemel én op aarde': volgens hetzelfde woord en dezelfde norm (Mat. 18:18). Let wel, die *beide* opties staan open als je met daders gaat spreken. Je bent gericht op van harte 'ontbinden', losmaken van schuld, vrij laten gaan. Maar als de zondaar zich

verhardt, geen berouw toont, moet je 'binden' in de naam van de Heer. Dan moet je aanzeggen dat zijn schuld blijft, nu en voor eeuwig, zolang hij zich niet bekeert (vergelijk HC zondag 31). Van vrijheid is geen sprake. Zo kun je hem dan ook niet laten gaan.

Noem dit geen hoogmoedig handelen. Paulus schrijft dat hij vermaand heeft 'onder tranen' (Hand. 20:31). Jezus gebiedt ons de *inspanning* van meerdere gesprekken om de zondaar te winnen. Jakobus brengt ons tot de *aanhoudende voorbede*, in geval iemand zondigt. Als voorbeeld noemt hij het gebed van Elia, met de bedoeling dat de koning tot inkeer zou komen. Drieëneenhalf jaar heeft die periode geduurd. Dat wijst allemaal op intense betrokkenheid, uit de liefde van God. Jakobus sluit zijn brief af met: 'Broeders en zusters, als een van u afdwaalt van de waarheid en een ander laat hem daarheen terugkeren, dan mag hij weten: wie een zondaar van het dwaalspoor terugbrengt, redt hem van de dood en wist tal van zonden uit' (Jak. 5:19). Punt, einde brief. Geen vriendelijke groeten meer. De schrijver wil dat dit blijft hangen tussen onze oren. Blijft als punt van aandacht: wie is als slachtoffer daartoe in staat? Nu gaat het vooral om het principe. 'Vergeving' is iemand vrij laten gaan, in de naam van de Heer, na het uitwissen van zijn schuld. Voor andere acties laat dit woord zich niet gebruiken.

Echt vrij worden

Nu is er nog de vraag, die intussen ter sprake kwam: 'hoe wordt een slachtoffer innerlijk vrij?' Ik lees in de reacties, dat iemand dat zelf kan bewerken, door de goede houding aan te nemen. Door te zeggen 'ik vergeef je'.

Nu zit daar wel iets in, uiteraard. Als het echt zover kan komen dat je iemand van harte kunt vergeven, dan is een bijkomend effect dat het gedrag van de dader je niet of minder storen zal. Toch is het diepste een dwaling om het zo te stellen. Je innerlijke vrijheid krijg je niet van een mens, niet van de dader, niet van jezelf. Wie dat toch denkt, zet zichzelf en anderen op een verkeerd been. In de praktijk blijkt dat ook keer op keer niet te werken. Ik kan mensen bij name noemen, die de eenzijdige vergeving hebben verdedigd en gepredikt, maar die toen het (vermeende) onrecht over henzelf kwam, daartoe niet in staat bleken te zijn. Toen moest de onderste steen boven komen, al zou het jaren duren. En de ware vrijheid werd zo niet gevonden. Logisch, want die krijg je niet door je eigen houding of voornemens, hoe gelovig bedoeld ook.

Ware vrijheid krijg je maar op één manier: door en in Jezus Christus. Hij wast je met zijn bloed. Als je het vraagt elke dag, ieder uur. Daarbij neemt Hij *alle vuil* mee, van jezelf én van anderen. Schoon is vrij! Er kleeft niets meer aan je dat je belemmert. Niemand heeft meer recht op jou, ook niet op je gedachten. Je Verlosser is je Heer!

Het is een (prachtig!) geloofsproces om het zo te leren ervaren. Jezus geeft je, *wat jij jezelf niet kunt geven*. Wat ook de dader je *niet* kan geven, al heeft hij nog zoveel berouw. Hij kan hoogstens meewerken, maar van hem ben je niet afhankelijk.

Die door en door christelijke boodschap kan zo'n 'eye opener' zijn. Soms na een jarenlang gevoel van opgesloten zitten in de weigerachtige houding van de dader. Dan kun je zelf positief zijn wat je wilt, maar je komt er niet uit. De redding komt namelijk van buiten jezelf, in Jezus Christus. Zoals altijd.

Verantwoordelijk handelen in christelijke vrijheid

Laat ik mijn betoog zo mogen samenvatten:

1. Het verlangen is bij iedereen: hoe wordt een slachtoffer innerlijk vrij van de aangebrachte schade?
2. Het is van veel belang om te ontdekken dat iemand voor die vrijheid niet afhankelijk is van de dader.
3. Maar die vrijheid schep je niet zelf in je eigen innerlijk. Eenzijdige vergeving is daarom voor jezelf niet nodig.
4. Bovendien is die eenzijdigheid in de vergeving niet bijbels. Vergeving gaat altijd in de richting van het behoud van de zondaar, niet in de richting van zijn straf.
5. Gelovige mensen zullen op aarde vergeving net zo toepassen als God in de hemel, om Hem betrouwbaar te representeren.

Nu is het de kunst om deze onderwerpen weer uit de sfeer van discussie te halen. Zowel de vergeving, als je vrijheid in Christus. Want ze willen in je leven staan, helder en toepasbaar. En niet alleen in extreme situaties.

Iedereen zal wel eens merken bijv., dat er over je wordt gepraat. Dat mensen zomaar wat over je kunnen zeggen, achter je rug om. Als je daarop let, kan het als een kluwen worden waarin je vastzit. Ga die maar eens ontwarren! Nu kan dat inderdaad wel eens nodig zijn.

Maar doe dat dan vanuit het uitgangspunt, dat God weet wie je bent, in Christus, en dat zijn mening telt. Je innerlijk vrijheid is niet een resultaat dat je moet bevechten, maar een uitgangspunt dat je mag koesteren.

Van daaruit kun je iedereen recht in de ogen kijken, die tegen je zondigt. Sterker nog, je krijgt oog voor zijn welzijn. Je kunt liefde geven, zelfs aan je vijand, omdat je zelf zoveel liefde van God ontvangt. Vanuit die gezindheid kun je met hem spreken, hem de waarheid zeggen. De volle waarheid wel te verstaan, niet alleen zijn schuld, maar ook de weg tot God, en weg van herstel. Juist omdat je daarin *geheel onafhankelijk* van de dader bent, kun je hiervoor kiezen. *Uit de liefde van Christus.*

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.



Heerlijke Handreiking?(1)



Dr. P.L. Voorberg vraagt in *De Reformatie* van 1 december 2007 aandacht voor de *Handreiking*, Zondag, *HEERlijke dag*. Er is drie jaar hard aan de *Handreiking* gewerkt. En dat door broeders die een fulltime baan hebben. Eén van hen moest in dezelfde tijd zelfs zijn promotiestudie en zijn proefschrift afronden. Een respectabele prestatie! Het is dan ook heel begrijpelijk dat dr. Voorberg het betreurt dat er minder gebruik van is gemaakt dan verwacht mocht worden. Het is even begrijpelijk dat hij zijn artikel schrijft om het gebruik maken van de *Handreiking* te stimuleren.

M. van Veelen ■

Toch meen ik dat er eerst een belangrijke vraag moet worden gesteld. Een *Handreiking* biedt hulp of bijstand. Dat veronderstelt dat er ergens een zekere moeite is, waarin hulp geboden dient te worden. Of op zijn minst dat er een zekere behoefte is, waarop ingespeeld moet worden. De vraag is nu: aan welke behoefte voldoet de *Handreiking*?

De GS Zuidhorn voldeed met haar besluit om een deputaatschap 'Vierde gebod en zondag' in te stellen aan een verzoek van de PS Holland-Z. Deze PS vroeg om te komen 'tot bezinning, inventarisatie en analyse' en 'tot het formuleren van een positieve en thetische uitspraak... zelfs wanneer zou blijken dat de verschillen van mening die sinds jaar en dag onder ons bestaan niet weggenomen kunnen worden' (cursivering MvV).

Andere verzoeken spraken over 'ontstane verwarring na de uitspraak van de GS Leusden, blijkens onderlinge discussies en vele artikelen in de 'kerkelijke pers'.²

Geen helderheid is er over de vraag: hoe is de moeite gepeild? Hoe is de behoefte aan een handreiking gemeten? Op dat punt gaven alle verzoeken slechts vage aanduidingen.

Het verschil

Het gaat bij de door de PS Holland-Z. genoemde verschillen van mening om twee in onze kerken voorkomende opvattingen. De ene (A) gaat ervan uit dat de zondag de nieuwtestamentische sabbat is. Het vierde gebod is alleen in dit opzicht veranderd dat de sabbat niet meer op de zevende dag van de week valt, maar op de eerste.³

De tweede opvatting (B) stelt dat het verbod om op een bepaalde dag te werken in het Nieuwe Verbond niet meer geldt.

A en B hebben altijd naast elkaar in de kerken bestaan, al was A in de laatste eeuw verreweg het meest verbreid.⁴ Aanhangers van A en B stemmen overigens allebei van harte in met Zondag 38 van de Catechismus.⁵

De opdracht

De synode van Zuidhorn versmalde het verzoek van Holland-Z. tot de opdracht 'de kerken te dienen met een handreiking waarin een positieve handreiking geboden wordt inzake het ethisch handelen... met betrekking tot het vieren van de zondag als dag van de Here in het licht van het vierde gebod.' De synode was van mening dat 'bepaalde eeuwenoude meningsverschillen over de leer inzake het vierde gebod en de zondag (nog) niet blijken te kunnen worden weggenomen.' Merkwaardig is in deze zin het tussen haakjes geplaatste woordje nog. Geheel uitgesloten is winst in dit opzicht dus niet.

Ik vind de versmalling in de Zuidhornse opdracht een gemiste kans. Verdere studie in de exegetische traditie van Calvin en Kampen, heilshistorisch, nuchter en niet-speculatief, zou de kerken mijns inziens werkelijk verder helpen kunnen helpen.

Een kwalijker gevolg van de versmalde opdracht is, dat het achterwege laten van exegetisch onderzoek in feite de basis wegneemt onder de ethische richtlijnen die de *Handreiking* wil bieden. Maar het woord van God zelf is voor gereformeerden toch altijd de hoogste rechter in al onze geschillen.

Het artikel van dr. Voorberg

Dr. Voorberg noemt in zijn artikel twee andere behoeften waaraan de *Handreiking* voldoet. In

de eerste plaats dat hij 'de discussie verder helpt.' De tweede moeite is: over de viering van de zondag 'lijken er tegenstrijdige gegevens in Gods Woord voor te komen.' 'Enerzijds de blijvende instelling... Anderzijds... het gelijkstellen van alle dagen.' Dat enerzijds wordt dan gestaafd met Christus' uitspraak 'de Zoon des mensen is Heer over de sabbat' (Mar. 2:28), waaraan de retorische vraag gekoppeld wordt: 'Zou dan de 'onderdaan', de sabbat kunnen verdwijnen, nu Hij daar zo zijn naam aan verbonden heeft?' De vraag *suggereert* een antwoord als natuurlijk kan de sabbat niet verdwijnen! Maar ligt dat in Christus' uitspraak opgesloten? Om te beginnen noemt Christus de sabbat niet zijn 'onderdaan' (met of zonder aanhalingsteken). Als Christus zich Heer over de sabbat noemt, zegt Hij daarmee dat Hij niet aan de sabbat onderworpen is. Het staat Hem vrij de sabbat te gebruiken in dienst van Gods barmhartigheid.⁶ Wanneer dr. Voorberg de sabbat 'onderdaan' van Christus noemt en zegt dat Christus er 'zo zijn naam aan verbonden' heeft, wringt hij deze uitspraak in een richting waarin ze niet bedoeld is. Als het geoorloofd zou zijn om op deze manier met dit woord van Christus om te gaan, zou men met evenveel recht kunnen stellen, dat wie Heer is van de sabbat, dus vrij is om de sabbat eventueel af te schaffen. Want heer over iets zijn, houdt per definitie in dat men met het zijne kan doen wat men maar wil.

Voorbeeld 2

Het tweede voorbeeld van schijnbaar tegenstrijdige uitspraken in de Bijbel begint met de constatering: 'Geen gebod van de decaloog vervalt.' Hierop volgt alweer een retorische vraag: Zou dan de sabbat als rustdag wel dat lot beschoren zijn? Het *gesuggereerde* antwoord is: Natuurlijk niet! Maar de kwestie wordt op een versluiserende manier aan de orde gesteld. Het feit dat geen gebod van de decaloog vervalt, zegt namelijk niets over het al of niet voortbestaan van de sabbat als rustdag. Dat heeft de eeuwenoude discussie over sabbat en zondag wel uitgewezen. Het hangt er maar vanaf wat men onder 'de sabbat als rustdag' verstaat. Is dat de dag waarvan geldt: dan mag u geen enkel werk doen? Dan ben ik zo vrij deze vraag ronduit te beantwoorden met een: Natuurlijk vervalt de sabbat wel! Trouwens, welk antwoord op zijn retorische vraag staat dr. Voorberg zelf voor de geest? De sabbat is als rustdag niet vervallen? Of bedoelt hij: de sabbat als rustdag is niet vervallen? Wie beide zinnen even op zich laat inwerken, zal zien dat ze bepaald niet hetzelfde zeggen.

Voorbeeld 3

Intussen blijft onder het hoofdstuk 'enerzijds noemt de Bijbel de sabbat een blijvende instelling' nog één tekst over: Opb. 1:10, een discutabele bewijstekst, gezien het feit dat:

- a. de Bijbel de sabbat of de zondag *nergens* 'de dag des Heren' noemt, en dat
- b. 'de dag des Heren' *overall* in de Bijbel ziet op Gods eschatologische komen met gericht en verlossing. Dat moet gereformeerde bijbellezers voor wie de regel geldt dat de Schrift haar eigen uitlegster is veel zeggen.⁷

Anderzijds

Wat het anderzijds betreft, laat Rom. 14:5 geen ruimte voor misverstanden: *De een beschouwt bepaalde dagen als een feestdag, voor de ander zijn alle dagen gelijk. Laat iedereen zijn eigen overtuiging volgen.* Ook Kol. 2:16 laat geen misverstand open: *Laat niemand u iets voorschrijven op het gebied van eten en drinken of het vieren van feestdagen, nieuwe maan en sabbat.* Paulus kan dit alleen maar schrijven als hij van mening is dat *alle dagen* principieel gelijk zijn.

Onzorgvuldigheid

Een zelfde onzorgvuldigheid als hierboven gesignaleerd vind ik in de zin 'Een gezamenlijke rustdag is ook goed voor alle mensen. *Dat legde de Heer al in de schepping.*' (cursiv. MvV). Het wordt met stelligheid beweerd. Maar wie iets van de discussies rond de zondagskwestie kent, weet dat die bewering bepaald niet onomstreden is. Ze lijkt me ook erg moeilijk te bewijzen. In feite schept dr. Voorberg zelf eerst verwarring om vervolgens de *Handreiking Zondag, HEERlijke dag* aan te bieden als hulpmiddel om uit de verwarring te komen. Deze *Handreiking* is volgens dr. Voorberg er 'op een heldere manier in geslaagd' om 'de relevante Schriftgegevens met elkaar te verbinden.' In een volgend artikel wil ik nagaan of de *Handreiking* deze claim waarmaakt.

Ds. Martin van Veelen is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Duiven.

noten:

1. *Acta Zuidhorn*, Art. 13.
2. Helaas werden deze dingen niet gedocumenteerd. De GS Zuidhorn deed evenmin onderzoek naar. Daardoor bleef in de lucht hangen hoe groot de moeite werkelijk is. Het is mogelijk dat de moeite schromelijk overdreven is. Eenzelfde overdrijving vind ik in dr. Voorbergs vermelding van 'honderden bezwaarschriften' en 'duizenden bladzijden' die op de GS Zuidhorn behandeld zouden zijn. In het totaal waren er 23 revisieverzoeken. Negen vielen als onontvankelijk af; er bleven dus veertien bezwaarschriften over. Wel waren sommige ervan vergezeld van één of meer - eenmaal zelfs 274 - adhesiebetuigingen, maar die waren voor een groot deel het gevolg van een georganiseerde actie.
3. In mijn derde artikel bespreek ik een fundamentele zwakte van standpunt A, die in Zuidhorn geen aandacht hoefde te krijgen, omdat standpunt A als zodanig daar niet geagendeerd was.
4. Een voorbeeld uit de vorige eeuw van A is: J. Franke, *Van Sabbat naar Zondag*, Amsterdam 1973. Een voorbeeld van B vormen de artikelen van ds. D. van Dijk in de *Gereformeerde Kerkbode van Groningen, Friesland en Drenthe* in februari 1959. De laatste werd bij mijn weten door niemand kerkelijk aangeklaagd. Vgl. in dit verband de uitspraak van J. Douma, ND 20010103, over de verschillen: die 'overdrijven we gauw als we niet zien waarover we het eens zijn.'
5. Een consequentie van de aanvaarding van de bezwaren tegen de uitspraak van de GS Leusden zou zijn dat er in de GKv geen plaats meer zou zijn voor aanhangers van opvatting B.
6. Zie J. van Bruggen, op Mat. 12:18.
7. Over deze kwestie heb ik gedebatteerd met dr. H.R. van de Kamp in het *Gereformeerd Kerkblad (Overijssel etc.)*. Aan wie dat wenst, stuur ik deze discussie graag toe via e-mail (mvveelen@solcon.nl).

Over de grens?! Een pleidooi voor gevoel voor verhoudingen



van binnen
naar buiten

Als kind ging ik zomers graag de grens over. Ik heb nog een papier met vragen van mijn moeder om ons tijdens de reis bezig te houden. Eén van de vragen was: hoe vaak gingen we de grens over? Of het zeven of acht was weet ik niet meer. Ik weet nog wel dat ik iedere passage graag noteerde.

M.J.C Blok ■

Deel 1: de basis

1. Contacten en contrasten

Tien jaar geleden zijn mijn vrouw Marike en ik samen met onze vier kinderen de grens ook over gegaan. Van 1998 tot 2003 mochten we leven en werken binnen de ERCC in Congo. De keren dat we de grens over gingen, waren niet meer te tellen. Ik heb het aantal verschillende vliegtuigen nog een tijdje bijgehouden. Maar ook dat lukte niet meer. We tellen nu alleen het aantal landen waar we zijn geweest. Je verlegt je grenzen. Zo gaat dat. Dat doen we allemaal. De wereld is een dorp geworden. Radio en tv delen ons al langer van alles mee. Maar via www zoeken we nu ook zelf achter onze pc: één trefwoord en druk op de knop en je hebt alle informatie in een notendop. Tot voor kort had je alleen vaste telefonie thuis. Vandaag belt iedereen overal mobiel: wie tot tien kan tellen kan de hele wereld bellen. Nog niet zo lang geleden deed je stage om de hoek. Nu ga je internationaal op zoek. Veel vroegere familiebedrijven zijn vandaag multinationals. Ook kerkelijk weten we ons meer en meer onderdeel van een wereldwijd geheel. Dat laatste willen steeds meer mensen ook concreet beleven door (tijdelijk) onder verre naasten te leven. Je verlegt je grenzen. Zo gaat dat. Ons verblijf over de grens heeft ons leven verrijkt. We ontdekten ook dat het niet zo makkelijk is als het lijkt. Je bent een spin in een groot web met allerlei relaties zoals je gezin, je buurt, je team, je doelgroep, je partnerkerk, je zending kerk, je thuisfrontcommissie, je achterban en last but not least je God. Er zijn er nog wel meer. En al die relaties kun je nog weer splitsen. Wat een contacten! Daar komt nog wat bij. Over de grens zijn naast overeenkomsten ook (ingrijpende) verschillen tussen arm en rijk en in manieren van doen. Wat een contrasten! Ondanks schrijnende contrasten hebben we genoten van contacten over grenzen en

culturen heen.

Graag delen we iets van onze (beperkte) ervaring. Voor alle duidelijkheid: we hebben geen (veld)onderzoek gedaan onder (ex)uitgezonden en partners elders in Gods wereld.¹ We hebben ook geen literatuurstudie gedaan.² We refereren aan wat we zelf hebben meegemaakt. En aan wat we af en toe om ons heen horen. Bij mensen die langer of korter in het buitenland hebben gezeten, riep ons verhaal veel herkenning op. Dat gaf de vrijmoedigheid het op papier te zetten. Zowel voor zending instanties als voor (toekomstig) uitgezonden.

2. Regelmatig problemen

De ervaring leert dat één op de drie uitzendingen over de grens mislukt. Hoewel elk verhaal op zichzelf staat, zijn er wel een aantal oorzaken te noemen in de diverse fases van het traject.

a. voortraject

De professionaliteit van werving, selectie en opleiding liet te wensen over. Een onduidelijk profiel van de gezochte uitgezondene en zijn of haar taakomschrijving (werving), de afwezigheid van een onafhankelijk assessment³ waarin de kans van slagen van de uitzending wordt beoordeeld (selectie) en een te korte, te weinig realistische en/of te weinig adequate training voor vertrek (opleiding) kunnen leiden tot een voortijdig einde van de missie. Naast deze niet-persoonsgebonden factoren is oog voor persoonsgebonden factoren ook van groot belang: krijgen beoogde uitgezonden tijdens hun opleiding ruimte voor voortgaande zelfselectie: 'wil ik dit echt'? En hebben zending instanties de ruimte om na de opleiding toch van uitzending af te zien?

b. middentraject

De kwaliteit van de begeleiding was ondermaats. Onduidelijke afspraken over rapportage (aan wie, wat, wanneer) en feedback daarop, over functioneringsgesprekken (met wie, wanneer, waarover), over gezamenlijke evaluatiemomenten (met wie, wanneer, waarover) en over te raadplegen sparringpartners c.q. uitlaatkleppen als het (even) niet gaat, kunnen leiden tot irritatie, frustratie en voortijdig afhaken. Naast deze niet-persoonsgebonden factoren is aandacht voor persoonsgebonden factoren ook in dit verband essentieel. Waar kunnen uitgezonden en hun gezinsleden hun verhaal kwijt? Hebben zendende instanties voldoende ervaring en expertise in huis voor goede begeleiding?

De intensiteit van leven en werken over de grens werd onderschat. Leven in een andere cultuur met andere manieren van doen, een ander klimaat en een andere taal kost sowieso extra energie. Vaak is alles in het buitenland wat extremer, ook je eigen manier van reageren; de balans is sneller zoek. Ook dat kan vervroegde repatriëring tot gevolg hebben. Trek je er als gezin op uit, dan ben je in een bepaald opzicht kwetsbaarder: als één gezinslid ziek wordt of zijn draai absoluut niet vindt, moet het hele gezin soms terug.

De diversiteit van relaties gaf teveel stress. Het leven in veel verschillende multiculturele verbanden (dichtbij: je buurt, je team, je partnerkerk je doelgroep; ver weg: je zendende kerk, je thuisfrontcommissie, je familie, je achterban) vraagt veel sensitiviteit en flexibiliteit. Vooral omdat in al die relaties een (tegenstrijdig) appèl op je wordt gedaan en normen en waarden vaak anders gerangschikt worden dan jij verantwoord vindt. Het bepalen van je primaire loyaliteit, het constant moeten switchen in de vele verbanden en de voortdurende omgang met allemaal andersdenkenden kan fysiek en mentaal zoveel van je vragen dat het voor alle betrokkenen beter is dat je eerder stopt.

c. natraject

Het belang van debriefing werd niet onderkend. Iedereen weet dat de omgekeerde cultuurschok soms groter is dan de stap over de grens. In veel gevallen wordt (voorbereiding op) terugkeer als laatste fase van uitzending echter niet expliciet opgenomen in het traject. De missie wordt in dit geval weliswaar niet vroegtijdig afgebroken, maar de kans bestaat dat de uitzending op deze manier nooit goed wordt afgesloten. Wanneer er onvoldoende aandacht was voor terugkoppeling en re-integratie kunnen uitgezonden jaren na dato nog in problemen komen.

d. hele traject

De eigenheid van uitgezonden werd onvoldoende verdisconteerd. Een grijze muis zal stad en land niet gauw verlaten. Mensen die de grens overgaan zijn over het algemeen uitgesprokener dan de gemiddelde Nederlander. Het type werk (de uitdaging, het durven verleggen van grenzen) trekt een bepaald type mens (zelfstandig, avontuurlijk, romantisch, eigenwijs). Geen wonder dat het in teams regelmatig mis gaat. Ook de eigenheid van uitgezonden kan een missie doen mislukken.

Conclusie: een hoger dan gemiddeld risico op problemen met uitzendingen over de grens zit per definitie ingebakken. Kijk daar niet van op: verschillende persoonsgebonden- en niet-persoonsgebonden factoren die met het type werk en het type mens te maken hebben, kunnen sneller dan bij leven en werk in Nederland leiden tot voortijdige beëindiging van uitzending. Member care is daarom van groot belang: uitgezonden zijn te kostbaar om zomaar kwijt te raken. Onder het motto 'too valuable to lose'⁴ vragen we aandacht voor netwerken waarbinnen uitgezonden functioneren en focussen we op het belang van gevoel voor verhoudingen.

3. Basis

In de kerk mogen en moeten we beginnen bij het niveau waarop God ons in Jezus Christus samen zet: kinderen van God. Wij kunnen in de kerk nooit hoger uitkomen. Wij kunnen in de kerk nooit lager vallen. Wij zijn en blijven ieder afzonderlijk en allemaal samen kinderen. Dat is de gemeenschappelijke identiteit van Pi uit Papua, Chang uit China, Zhenga uit Zuid-Afrika, Klapa uit Kroatië, Onur uit Oezbekistan, Thérèse uit Togo, Lhakpa uit Laos, Bolívar uit Bolivia, Dauby uit DR Congo en N(N) uit Nederland (vul je eigen naam maar in).

Onder die kinderen met een gemeenschappelijke identiteit is verschil in hoedanigheid: arm en rijk, bruin en blank, vervolgd en vrij, besneden en onbesneden. Oftewel: naast contact is er ook sprake van contrast. Dat is vandaag zo. En dat loopt niet altijd even soepel. Dat was in de tijd van de Bijbel ook zo. Ook toen liep dat niet altijd even soepel.

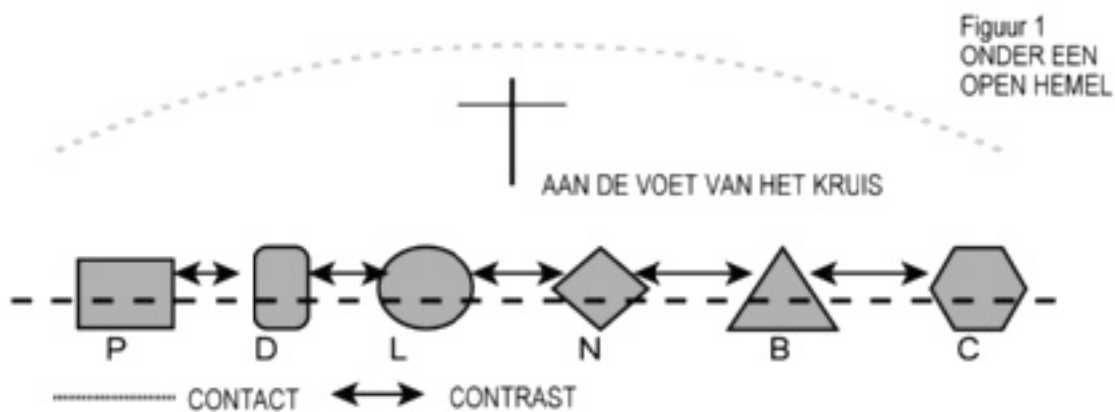
Denk aan de stormachtige geestelijke groei over grenzen en culturen heen en de reacties daarop die Lucas in Handelingen beschrijft.⁵ We zoomen in op Hand. 15, de eerste internationale kerkelijke bijeenkomst. Toen Paulus en Barnabas vertelden hoe God in Klein Azië voor de heidenen de deur naar het geloof had geopend, eisten enkele leerlingen uit Judea dat de broeders zich moesten laten besnijden. Dit overeenkomstig het door Mozes overgeleverde gebruik, omdat ze anders niet konden worden



gered (vs. 1). Verschil in taal en achtergrond blijkt een goede voedingsbodem voor conflict: Grieks - Aramees. En niet te vergeten de discussie over de oudste rechten in de kerk. Feitelijk zeggen de leerlingen uit Judea: 'de kerk is in Jeruzalem begonnen en dus moeten de heidenen ook besneden worden en zich aan de wet van Mozes houden'. Gelukkig grijpt de kerk in op internationaal niveau. Het ging er heet aan toe bij de evaluatie van de eerste zendingsreis. Blijkbaar kan de kerk dat wel hebben. Dan staat Petrus op (vs. 7). Toen hij weer ging zitten was het stil, en luisterde iedereen naar Barnabas en Paulus die vertelden over Gods grote daden onder de heidenen (vs. 12). Hoe is het mogelijk! Wat heeft Petrus gezegd? Twee dingen. In een persoonlijk getuigenis herinnert Petrus er aan hoe laat het is op de klok van God: God heeft blij gegeven van zijn vertrouwen in de heidenen door hun de Heilige Geest te geven, zoals Hij die ons ook gaf. Hij maakt geen onderscheid tussen ons en hen, want Hij heeft hen door het geloof in de Here Jezus gereinigd (vs. 8-9). In een historisch getuigenis herinnert Petrus vervolgens ook aan het fiasco van onze eigen vroegere

hopen we dat vereenzelviging in schuld én vrij-spraak vandaag over grenzen en culturen heen nog steeds zoveel te denken geeft als toen: daarop zwegen alle aanwezigen (vs. 12a). We hopen ook dat de stilte vervolgens niet opgevuld wordt met wat wij gepresteerd hebben, maar met de verkondiging van Gods grote daden (vs. 12b).

Wat we ook vurig hopen is dat dan net als in Hand. 15 de Schriften open gaan. Jakobus, de broer van Jezus, ondersteunt de woorden van Petrus met een getuigenis uit de Schrift (Amos 9:11-12): 'Ik zal het vervallen huis van David herbouwen, zegt God, zodat de mensen die overgebleven zijn de Heer zullen zoeken, evenals de heidenen over wie mijn naam is uitgeroepen' (vs. 18). Op basis van de Schrift stelt Jakobus: er is continuïteit (herbouw) én vooruitgang (uitbouw) in Gods weg en werk door de eeuwen heen! Gelukkig blijft Jakobus onder-tussen met twee benen op de grond staan. Hij weet dat je ook concreet moet worden en getuigt van vergaderkwaliteiten door één en ander ter plekke in een concreet voorstel te gieten, wat de internationale kerkelijke vergadering unaniem overneemt (vs. 20,28-29a): 'in



manier van leven: wij hebben de wet niet kunnen volbrengen. Onze voorouders ook niet. Dat juk moeten wij de heidenen ook niet opleggen (vs. 10b). En dan heel scherp: anders trotseer je God (vs. 10a). Combineer je die twee getuigenissen, dan gaat het om verootmoediging over Israëls eigen verleden en vreugde over het door Israëls God gegeven heden: 'we geloven dat we alleen door de genade van de Heer Jezus gered kunnen worden, op dezelfde wijze als zij' (vs. 11).

Ook vandaag gaat het er in de internationale oecumene vaak heet aan toe. Kunnen we dat als kerken hebben? We hopen vurig dat er nog Petrussen en Petra's zijn die eerlijk zijn over ons eigen verleden: net als onze voorouders hebben wij niet kunnen volbrengen wat God van ons vraagt (vs. 10b). We hopen ook dat we samen blij zijn met wat God ons uit genade in Jezus Christus geeft: redding (vs. 11). Verder

overeenstemming met de Heilige Geest hebben wij besloten u geen andere verplichtingen op te leggen dan wat strikt noodzakelijk is: onthoud u van offervlees dat bij de afgodendienst is gebruikt, van bloed, van vlees waar nog bloed in zit, en van ontucht.

We horen er twee dingen in:⁶

1. Een christen hoeft geen jood te worden om gered te kunnen worden (vs. 28). Net zo min als de christen-joden zichzelf geen extra last opleggen dan de last van Christus, leggen zij die ook de christen-heidenen niet op. De eerste internationale kerkelijke vergadering zegt: geen andere last. Christus is ons genoeg!
2. Een christen mag geen heiden blijven om te kunnen worden gered (vs. 29). Net zoals de christen-joden alle andere 'verlossers' verwerpen, moeten de christen-heidenen dat ook doen. De eerste kerkelijke vergadering

zegt ook: weg met alle ballast. Christus is ons alles!

Dat besluit is superradicaal en tegelijk onwijs bevrijdend: *alles draait om Jezus Christus*. Het gaat in de christelijke kerk ten diepste niet over verschillen in hoedanigheid als Grieks of Armees, bruin of blank, arm of rijk, onbesneden of besneden, mannelijk of vrouwelijk, oudste of jongste rechten, maar over onze gemeenschappelijke identiteit in Jezus Christus: kinderen van Vader in de hemel. Zo komen wij in de kerk niet tegenover elkaar te staan maar naast elkaar, en samen onder Jezus Christus. Zo ontdekken P(i) uit Papua, C(hang) uit China, Z(henga) uit Zuid-Afrika, K(lapa) uit Kroatië, O(nur) uit Oezbekistan, T(hérèse) uit Togo, L(hakpa) uit Laos, B(olivar) uit Bolivia, D(auby) uit DR Congo en N(N) uit Nederland en al die anderen hun gezamenlijke basis over grenzen en culturen heen: onder een open hemel contact (gemeenschappelijke identiteit) en contrast (verschillende hoedanigheid) aan de voet van het kruis van Christus.

Begin persoonlijk en samen steeds weer bij dit begin. Kom hier onderweg persoonlijk en samen ook steeds weer terug. Want als wij elkaar niet voor alles en in alles onder een open hemel aan de voet van het kruis van Christus ontmoeten, dan ontmoeten wij elkaar nergens. Eerste vereiste voor uitgezonden, leden van zendende instanties en partners overzee is dan ook: gevoel voor je persoonlijke en onze gezamenlijke verhouding tot God en tot elkaar: samen naast elkaar onder Christus. Wie dit basisgevoel voor verhoudingen over grenzen en culturen heen heeft ontvangen, ligt op koers: 'u doet wat juist is. Het ga u goed!' (Hand. 15:29b). Zo zorg je voor elkaar in de kerk. Zo ontmoet je elkaar in de kerk. Zo zing je samen in de kerk. Zo liggen wij samen op koers, houdt die vast, goede reis!

Noten :

1. Vrij recent heeft Frans Wijsen wel onderzoek gedaan onder missionarissen die in Afrika hebben gewerkt. Hij onderscheidt vier strategieën in de omgang met inculturatie: a) blijvende identificatie met thuis; b) identificatie met de cultuur van het land waarin je werkt; c) dubbele identificatie en d) identificatie met geen van beide culturen. In navolging van Theo Sundermeier acht hij dubbele identificatie het meest adequaat: 'de houding van de missionaris die zich er niet voor schaamt dat hij of zij een (religieuze) cultuur heeft, die daar ook de beperkingen van inziet, die ook het mooie en het goede van Afrika en de Afrikanen weet te waarderen, maar die de Afrikanen niet de hemel in prijst' (F.J.S. Wijsen, *Missie en multiculturaliteit. Communicatie tussen Europeanen en Afrikanen in Afrika en Europa* (Nijmegen 2002, p. 17) Rede bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de missiologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen

op 19 april 2002. Gezien de discussie over Papua (en Congo) wijs ik ook op het onderzoek van Ph. Quarles van Ufford naar de samenhang van verschillen in macht tussen de gereformeerde zending en de Javaanse Kerk van Midden-Java. Zijn belangrijkste conclusie is dat er samenhang bestaat tussen gewenste en niet-gewenste gevolgen van de hulpverlening: de zending heeft in de relatie met de kerk bij voortduring teveel macht gehad, wat processen c.q. uitingen van verzet oproep die de eigen doelstelling van zelfstandigheid negatief beïnvloedden (passiviteit, geringe bereidheid tot eigen financiële bijdrage) waardoor de hulp zichzelf dreigt uit te schakelen. Van Ufford pleit voor herdefiniëring van de aard van de relatie tussen de zending en de kerk: 'de kwaliteit (van internationale hulpverlening) wordt bepaald door de aard van de relatie met degenen voor wie de hulp is bedoeld' (P.Q. van Ufford, *Grenzen van internationale hulpverlening. Een onderzoek naar de samenhang van de aard en effecten van de hulprelatie tussen de Javaanse Kerk van Midden-Java en de zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland* (Assen 1980), 307-308).

2. Voor studie op het punt van o.a. selectie, training en supervisie van uitgezonden, zie William D. Taylor (ed.), *Too valuable to lose. Exploring the Causes and Cures of Missionary Attrition* (Pasadena 1997).
3. Een assessment is een onderzoek naar de persoonlijkheid en een beoordeling van de mogelijke invloed hiervan op het functioneren en psychisch welbevinden in het buitenland.
4. Het motto is ontleend aan de titel van het boek van William D. Taylor (ed.).
5. De stormachtige geestelijke groei in Handelingen ontstaat in het kader van stormachtige geestelijke strijd (oa. Hand. 4:1v, 5:17v, 6:8v, 7:1v, 8:1v, 12:1v, 14:19v, 16:19v, 18:12v, 19:23v). Dat intrigeert maar laat ik nu verder buiten beschouwing.
6. Met dank aan J. van Bruggen, *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* (Kampen 2001), 57-62 en C.J. Haak, *Metamorfose. Intercultureel begeleiden van kerken in een niet-christelijke omgeving* (Zoetermeer 2002), 65-72.
7. Denk aan Ps 86: ja, tot U hef ik mijn leven, Gij zijt mild om te vergeven, rijk in goedertierenheid voor een hart dat tot U schreit. Aan Gz 68: wij knielen voor uw zetel neer, wij, Heer, en al uw leden en eren U als onze Heer met liedren en gebeden. Aan Opw 462: aan uw voeten Heer, is de hoogste plaats; daarom kniel ik neer bij U. Aan Gz 167: samen in de naam van Jezus heffen wij het loflied aan (...) Prijst de Heer, de weg is open naar de Vader, naar elkaar.

Ds. T. Blok is predikant van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum.

Bewerking van een samen met Marike gehouden lezing op vergaderingen van De Verre Naasten met zendende instanties van de GK(v) (21-04-2007) en gemeenteleden die overwegen de grens over te gaan (30-06-2007).

PERSBERICHT

Tentoonstelling Ds. J.W. Tunderman

In het kader van de herdenking van het 75-jarig bestaan van de Gereformeerde Kerk te Helpman zal op woensdagmiddag 5 maart en op vrijdagavond 7 maart een bescheiden tentoonstelling te bezichtigen zijn rondom het leven en sterven van ds. J.W. Tunderman. Hij was predikant van de kerk te Helpman van 1938-1942. Begin 1942 werd hij gearresteerd door de Duitsers. Op 26 december van datzelfde jaar is hij in Dachau bezweken aan medische proefnemingen. De tentoonstelling bestaat uit enkele foto's van hem, van zijn vrouw, fragmenten van overgebleven brieven uit het Huis van Bewaring en uit Dachau, nagelaten correspondentie met A.Janse en anderen, en een aantal preken die via Zuid-Afrika weer bij de familie zijn terecht gekomen. En tenslotte ook het diep ontroerende kleine dagboekje van mw. Tunderman. Na de oorlog heeft ds. Spier het leven en sterven van ds. Tunderman beschreven onder de titel: Het offer van zijn leven. De titel was ontleend aan één van de laatste preken die Tunderman gehouden heeft, waarin zinnen staan die achteraf te meer indruk maken, omdat hij de woorden die hij toen sprak binnen een jaar nadien met zijn eigen leven letterlijk heeft waar gemaakt. Mw. Koens uit Emmeloord, een nicht van mw Tunderman, die de tentoonstelling heeft ingericht, zal ook aanwezig zijn. Samen met ds. Oldenhuis kan zij de toelichting verzorgen.

De tentoonstelling is te bezichtigen: op woensdag 5 maart van 15.00 u-17.00 u en op vrijdagavond 7 maart van 19.30-21.30 u. Opstandingskerk, hoek PC Hooftlaan/Vondellaan, Groningen-Helpman. U wordt hartelijk uitgenodigd.

Samenkomsten Terschelling

Het komende vakantieseizoen hopen we 's zondags op Terschelling weer samenkomsten te houden in gebouw ET10 te Midsland-Noord.

En wel op de volgende dagen: Pasen, 27 april, Hemelvaartsdag, Pinksteren en vanaf zondag 22 juni t/m zondag 14 september. Ook in de herfstvakantie: 12 en 19 oktober.

Aanvangstijden: 11.00 en 17.00 uur.

Alle broeders, jong of ouder, die één of meerdere van genoemde dagen op Terschelling verblijven, roepen we bij dezen ook op zich aan te melden als preeklezer. En natuurlijk worden ook predikanten hiertoe van harte uitgenodigd.

Het afgelopen jaar hebben we helaas enkele samenkomsten moeten annuleren, omdat niemand zich gemeld had. We hopen dat door ieders inzet dit het komende seizoen niet opnieuw hoeft te gebeuren. De bereidheid van aanwezige broeders om voor te gaan is daarvoor echter absoluut een voorwaarde.

Stichting Gereformeerde Vakantiesamenkomsten Terschelling (SGVT),

Preekvoorziening en informatie: H.C.Kammeraat, tel. 0182-393521, h.c.kammeraat@planet.nl

Vanaf maart verkrijgbaar

HANDBOEK GKV 2008

ISBN 978 90 5294 412 8



Met jaaroverzicht van 2007 door ds J.H. Kuiper

€ 11,95

AANBIEDING: bestel vóór 1 maart a.s. via www.gkvhandboek.nl en u krijgt het handboek thuisgestuurd zonder portokosten

Uitgeverij Print Media BV



Lied van de week:

Voor zondag 9 maart a.s. is er geen liedbespreking. Lied 46 uit het *Gereformeerd kerkboek*: 'Maria heeft aan Jezus' is besproken geweest in *De Reformatie*, jaargang 79, nr. 23. (13 maart 2004) Zie daarvoor www.dereformatie.nl -> archief -> naar het nieuwe register